

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406051600>

Author(s):	Pääkkönen, Tuovi; Törrönen, Minna
Title:	Kohtaamisia verkossa : verkko-opetuksen kokeiluja uskonnon opetuksessa
Main work:	Järjen ja arjen ääniä : Tampereen normaalikoulu tutkii, kokeilee ja kehittää
Editor(s):	Ahonen, Kaarina; Juutilainen, Tiina
Year:	2012
Pages:	99-107
ISBN:	978-951-44-8706-4
Publisher:	Tampere University Press
Discipline:	Educational sciences
School /Other Unit:	School of Education
Item Type:	Article in Compiled Work
Language:	fi
URN:	URN:NBN:fi:uta-201406051600

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

KOHTAAMISIA VERKOSSA

Verkko-opetuksen kokeiluja uskonnon opetuksessa

Tuovi Pääkkönen & Minna Törrönen

Tiivistelmä

Tampereen normaalikoulun peruskoulun uskonnonopetuksen Koh-
taamisia-hankkeessa v. 2005–2009 tutustuttiin Tampereen seudun
uskonnollisiin yhteisöihin ja kansalaisjärjestöihin. Teimme vierailuja ja
käytimme sähköisiä oppimisympäristöjä, erityisesti moodlea. Oppilai-
den enemmistön kokemuksen mukaan moodle sopii uskonnonopetuk-
seen hyvin tai erittäin hyvin. Oppimateriaaleja pidettiin ajankohtaisina
ja selkeinä. Hankkeen seurauksena Normaalikoulun perusopetuksen
uskonnossa on käytetty sähköisiä oppimisympäristöjä.

Lukion uskonnon kolmannessa kurssissa Ihmisen elämä ja etiikka
kokeiltiin tutkivaa oppimista syksyllä 2010. Kokeilun tuloksena nousi
esiin kolme asiaa: koko kurssin rytmitys, kirjan ja kokeen merkitys
sekä opiskelijan itseohjautuvuus. Tutkiva oppiminen ei vastannut
kaikkien opiskelijoiden toiveita. Opiskelijat havaitsivat, että he tar-
vitsisivat tiukempia rajoja ja aikatauluja motivoituakseen. Tutkivan
oppimisen työtapana jatkuvine keskusteluineen ja toisten ryhmien töiden
kommentointineen koettiin kuitenkin myös hyödyllisenä ja tietoa
syventävänä. Myös opettaja joutuu etsimään rooliaan tässä prosessissa.

Kohtaamisia-hanke peruskoulun uskonnossa

Opetushallitus arvioi uskonnon oppimistuloksia vuonna 2001. Tulokset julkaistiin raportissa Uskonnon, elämänskatsomustiedon ja tapa-kasvatus – oppimistulosten arviointi perusopetuksen päättövaiheessa. Raportin mukaan kaikkien katsomusaineiden oppimistulokset olivat vain tyydyttäviä. Uskonnonopetuksessa oppilaiden ongelmaksi havaittiin kokonaisuuksien riittämätön hallinta ja tiedon pirstaleisuus. (Rusama 2002.) Olemme huomanneet, että erityisesti kirkkohistorian kurssi on 8. luokan oppilaista usein raskas. Tämä voi johtua kurssin kirkkotieto- ja historiapitoisuudesta sekä nuorten ikävaiheesta. Tällöin esimerkiksi kurssin sisältöä ja uskonnollisia auktoriteetteja voidaan pitää itselle etäisenä ja omalle elämämpiirille vieraana.

Opetushallituksen raportin tulokset ja pyrkimys oppilaiden motivoimiseen saivat meidät aloittamaan Kohtaamisia-hankkeen Tampereen normaalikoulussa peruskoulun 8. ja 9. luokkien uskonnonopetuksessa vuonna 2005. Hanke jatkui vuoteen 2009 asti. Tavoitteena oli oppimistulosten parantaminen ja kokonaisuuksien hahmottaminen sekä hankkeessa hyviksi havaittujen menetelmien muuttuminen osaksi koulun pysyviä käytäntöjä. Hanketta toteuttamassa olivat uskonnon-opettajat Katri Hanki, Tuovi Pääkkönen ja Minna Törrönen.

Hanke pyrki tekemään Tampereen seudun kirkkokunnat ja kansalaisjärjestöt tutuiksi ja rohkaisemaan heitä tutustumaan niiden toimintaan. Halusimme kasvattaa kulttuuriset juurensa tunnistavia, aktiivisia nuoria kansalaisia. Tavoitteena oli myös verkko-oppimisvalmiuksien parantaminen. Verkko-oppimisessa korostuvat kirjoittamisen ja lukemisen taidot. Matikaisen (2005) mukaan oppilaan täytyy sopeutua verkossa kirjoittamiseen ja tekstimaailmaan. Osa oppilaista voi olla enemmänkin auditivisia, joten heille tämä vaatimus voi tuottaa hankaluuksia. Siksi pidimme tärkeinä myös vierailuja kristillisiin yhteisöihin ja kansalaisjärjestöihin.

Tavoitteet kiteytettiin seuraaviin neljään kohtaan:

1) *Kulttuuriset juurensa tunnistava, aktiivinen nuori kansalainen*

Kahdeksaluokkalaisten maailmankuvassa uskonto, kulttuuri ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen hahmottuvat usein irrallisina, toisistaan riippumattomina ja pirstaleisina osa-alueina. Tämän vuoksi on tärkeää, että hankkeen avulla pyritään kokonaisuuksien hahmottumiseen, uskonnon ja kulttuurin yhteyksien tiedostamiseen sekä yksilön aktiiviseen toimintaan yhteiskunnallisella tasolla.

2) *Itsenäinen ja yhteistyökykyinen verkko-oppija*

Verkko-opiskelutaidot ja itsenäinen tiedonhankinta ovat olennainen osa elinikäistä oppimista. Monelle kahdeksaluokkalaiselle työskentely sähköisessä oppimisympäristössä on uutta. Siksi kehittämishankkeessa hyödynnetään verkko-oppimisympäristöä. Verkon kautta hankitaan tietoa ja ollaan monipuolisessa vuorovaikutuksessa uskonnollisten ja muiden yhteisöjen kanssa. Hankkeen tavoitteina on kehittää oppimista verkko-oppimisympäristössä. Näin kehitetään oppilaiden tiedonhankintataitoja sekä verkko-oppimisessa tarvittavia sosiaalisia taitoja.

3) *Pirkanmaan uskonnolliset yhteisöt ja kansalaisjärjestöt tutuiksi*

Koska kohtaaminen ja vaikuttaminen eivät voi tapahtua vain tietoverkon kautta, hankkeen olennaisena osana on paikallisiin uskonnollisiin ja muihin yhteisöihin tehdyt vierailut. Ne täydentävät ja syventävät verkon kautta saatua tietoa ja kontakteja. 8.-luokkalaiset saavat tietoa lähiympäristönsä suurimpien seurakuntien toiminnasta, luonteesta sekä merkityksestä.

4) *Opetusharjoittelun ja uskonnonopetuksen kehittäminen Pirkanmaalla*

Hankkeen tavoitteena on edistää myös opettajien ja opetusharjoittelijoiden TVT-taitoja. Hanke mahdollistaa opetusharjoittelun monipuolistumisen erilaisia oppimisympäristöjä käyttämällä. Tavoitteena on, että Tampereen normaalikoulun uskonnonopettajat antavat täydennyskoulutusta muille Pirkanmaan seudun uskonnonopettajille. Näin hankkeen kautta saavutetut tiedot, taidot ja toimintatavat hyödyttävät uskonnonopetusta laajemminkin.

8. luokan kirkkohistoriaa ja kirkkotietoa opiskeltiin luokassa, verkossa ja lähiympäristön uskonnollisissa yhteisöissä. Kehitimme yhteistyötä paikallisten seurakuntien kanssa. Yhteistyötahot olivat: Viinikan evankelisluterilainen seurakunta, Tampereen ortodoksinen seurakunta, Katolinen Pyhän ristin seurakunta ja Tampereen Helluntaiseurakunta. Oppilasryhmät vierailivat näiden seurakuntien kirkoissa ja saivat samalla tietoa seurakuntien toiminnasta. Tutustumiskäyntien jälkeen oppilaille oli vielä mahdollisuus kysyä mahdollisia lisäkysymyksiä seurakunnan työntekijöiltä sähköpostin kautta. Verkossa oppimisalustana käytettiin moodlea. Siellä etsittiin tietoja, tehtiin valmiita tehtäviä ja tuotettiin omaa materiaalia.

Lukuvuosina 2006–2007 uutena alueena otettiin mukaan 9. luokkien etiikka. Tarkoituksena oli työskennellä osittain verkossa ja kehittää yhteistyötä erilaisten järjestöjen kanssa. Yhteistyökumppaneita olivat: Reilun kaupan puolesta ry, SPR, Amnesty International, Seta ry sekä eläinsuojelujärjestöt. 9. luokalla oppilaat suunnittelivat ja toteuttivat valitsemastaan teemasta käytännön projektin. Projekti liittyi ihmisoikeuksiin ja kestävään kehitykseen. Oppilaat toteuttivat teemapäivänavauksia ja osallistuivat järjestöjen toimintaan ja SPR:n varainhankintaprojektiin.

Keväällä 2007 Minna Törrönen kartoitti oppilaiden kokemuksia Kohtaamisia -hankkeesta ja sen tavoitteiden toteutumisesta 8. luokan opetuksessa kyselytutkimuksessa (N=31). Tutkimuksessa kysyttiin mm.

oppilaiden näkemyksiä Moodlen soveltumisesta uskonnonopetukseen. Ehdoton enemmistö oppilaista katsoi sen sopivan uskonnon opiskeluun melko hyvin tai erittäin hyvin (yhteensä 87 %). Myös vuorovaikutus oppilaiden kesken (66%) ja oppilaan ja opettajan (23%) välillä toteutui tutkimuksen mukaan hyvin. Oppilaiden mielestä Moodle-opiskelu vaati erityisesti yhteistyö- ja tiedonhankintataitoja (72%) sekä kykyä itsenäiseen työskentelyyn (26%). 58 % vastaajista katsoi kurssilla käytettyjen oppimateriaalien olleen ajankohtaisia ja 77% selkeitä. Suurin osa oppilaista (84%) piti Moodlea teknisesti toimivana oppimisympäristönä.

Eräs hankkeen tavoitteista oli kehittää uskonnonopetusta ja opetusharjoittelua Pirkanmaalla. Syksyllä 2009 järjestimme Tampereen seudun uskonnonopettajille verkko-opetuksen koulutusiltapäivän. Hankkeemme osui aikaan, jolloin verkko-opiskelu oli varsin uutta yläkoulun oppilaille. Monelle työskentely tietokoneluokassa ja vierailut olivat mukavaa vaihtelua verrattuna opettajajohtoiseen opetukseen. Huomasimme myös, että kun uutuudenviehätys alkoi karista ja sosiaalisen median käyttö arkipäiväistyä, verkko-opiskelu kohtasi samalla tavalla ongelmia kuin perinteinenkin opetus. Tietojen etsiminen laajasta materiaalista ja luetun syvällinen ymmärtäminen ovat perustaitoja, jotka on opetettava käyttäen materiaalina sitten verkkosivua tai kirjaa. Myös opetuksen eriyttäminen verkkotyöskentelyssä on luontevaa. Tunnolliset ja opintoihin suuntautuneet oppilaat saavat edetä omaa tahtiaan ja opettaja voi käyttää enemmän aikaa ohjausta tarvitsevien kanssa.

Tutkivan oppimisen kokeilu lukion *Ihmisen elämä ja etiikka-kurssissa*

Normaalikoulussa on jo vuosia hyödynnetty Moodle-oppimislustoja muistiinpanojen ja linkkilistojen jakamiseen, keskusteluun ja tehtävien

tekoon. Lukion uskonnossa ja psykologiassa on oma Moodle-alusta jokaiselle kurssille; filosofissa kaikki kurssit ovat yhden alustan sisällä.

Olemme huomanneet, että vaikka Moodle ja verkko-oppiminen ovat tulleet meille osaksi normaalia koulun toimintaa, toiminta on pitkälti tiedon omaksumista ja opettajan rajaamien tehtävien suorittamista. Koulu opettaa pääasiassa selviytymään koulun omista oppimistilanteista, mutta ei anna riittäviä taitoja ja strategioita tehokkaaseen ongelmanratkaisuun tosielämän monimutkaisissa tilanteissa (Collin et al. 2003). Vaikka opiskelija olisi itse aktiivinen perinteisessä luokkaopetuksessa, ei suhdetta käsiteltäviin asioihin välttämättä synny. Monella motivaationa on ainoastaan kokeesta selviäminen. Hakkaraisen, Lonkan ja Lipposen (2005) mukaan tutkivassa oppimisessa yksilö ohjaa omaa oppimistaan ja asettaa itse ongelmia, rakentaa niistä omia käsityksiään ja etsii syventävää tietoa selittääkseen ja ratkaistakseen ongelmia. Menetelmä yhdistää yksilöllisen työskentelyn ja yhteisöllisen tiedon rakentamisen.

Syksyllä 2010 Tuovi Pääkkönen kokeili tutkivaa oppimista lukion uskonnon kurssilla (UE3). Pyrkimyksenä oli motivoida ja sitouttaa opiskelijat omaan työhönsä. Kurssin alussa ei jaettu listaa toivottavista esitelmänaiheista, vaan opiskelijat etsivät itse opetussuunnitelman ja kirjan avulla mielenkiintoisia kysymyksenasetteluja ja loivat omia työskentelyteorioitaan ja arvioivat hypoteesejaan kriittisesti. Ainoastaan sellaiset aiheet, joita opiskelijat eivät valinneet, käsiteltiin opettajan johdolla. Opiskelijat työstivät kurssin aiheita kahdella tutkimuskierroksella eri ryhmissä. Työskentely tapahtui pääosin tietokoneluokassa. Omassa luokassa esitettiin ja purettiin keskustellen opiskelijoiden tutkimuksia. Toisten ryhmien töitä seurattiin ja kommentoitiin moodlessa ja facebook-sivulla matkan varrella useita kertoja tai oikeastaan koko ajan. Sivustoilla keskusteltiin ja jaettiin toisille linkkejä ja valmiita töitä.

Kokeilun tuloksia analysoitiin opettajan havaintojen ja opiskelijoiden kirjallisen palautteen perusteella. Kokeilun tulokset voidaan kiteyttää kolmeen näkökulmaan:

- 1) koko kurssin rytmi, 2) opiskelijan itseohjautuvuus ja 3) kirjan/kokeen merkitys. Verkon käyttö tutkivassa oppimisessa punoutuu siis tiiviisti koko opetukseen. Hypoteesina oli, että opiskelijat kritisoiivat sitä, että näin ei ehditä käsitellä kaikkia kirjan aiheita. Tämä olikin totta. Osan mielestä aikaa meni hukkaan ja vapaus altisti laiskottelulle. Kaikkia ei tietokoneen käyttö koulussa inspiroinut. Opiskelijat kaipasivat enemmän opettajan opetusta ja ehdottivat, että tutkimusten tekemiseen käytettäisiin vähemmän aikaa. Tehokkuutta kaipasivat erityisesti ne motivoituneet opiskelijat, jotka pystyvät ottamaan hyödyn irti opettajajohtoisuudesta. Heistä muutos tuntui menetykseltä. Rissasen (2002) mukaan tutkiva oppiminen on vaativaa ja vie enemmän aikaa kuin opettajajohtoinen opetus. Siksi siinä pitäisi keskittyä kurssin tärkeimpiin kysymyksiin ja menetelmää tulisi käyttää muiden opetusmenetelmien rinnalla.

Osa palautteen antajista kehui työtavan hyödyllisyyttä, viihtyisyyttä, mielekkyyttä, vastuullisuutta ja itsenäisyyttä. Erityisesti keskustelua työn tekemisen aikana verkossa ja purkamisen yhteydessä kiiteltiin. Opettajan näkökulmasta keskustelu verkossa oli hyvinkin keskittyntä ja tasokasta, mutta luokassa purkutilanteet eivät olleet kovin onnistuneita. Ehkä tutkivassa oppimisessa ei ehdi syntyä omaa ”paikkaa” luokkaan. Työskentely kahdessa eri tilassa ei tukenut oman reiviirin rakentamista ja oman paikan löytämistä luokkahuoneessa.

Osa opiskelijoista oivalsi ristiriidan sen välillä, mitä hän voisi tehdä ja mitä hän ei tee. Itseruokinnan jälkeen ratkaisuksi ehdotettiin, että opettaja asettaa tiukat rajat työskentelylle eikä anna liikaa löysää.

Kurssin optimaalinen rytmitys olisi opiskelijoiden mielestä seuraava:

- 1) teoria opettajajohtoisesti joko alussa tai ripoteltuna matkan varrelle,
- 2) työskentely itsenäisesti ja 3) töiden perinpohjainen purku ja keskustelu. Jatkuva keskustelu ja tutkimusten kommentointi on tutkivan oppimisen periaatteista kaikkein hyödyllisin. Se myös

syventää loppukeskusteluja. Opettajan kannalta tutkivan oppimisen suurin haaste on löytää itselle sopiva rooli ja määrittää, kuinka paljon ja milloin puuttua itsenäiseen työhön. Okulovin (1999, 50) mukaan verkko-oppimisessa opettajasta tulee oppimisen ohjaaja, jolla kuitenkin on edelleenkin kasvatusvastuu ja auktoriteetti.

Itseohjautuvuus on vaikea laji. Perinteisesti hyvät ja opettajalle ”helpot” opiskelijat eivät välttämättä ole kaikkein itseohjautuvimpia. Mitä varten koulussa opiskellaan? Tutkiva oppiminen verkossa herättää kysymyksen, mihin oppikirjaa ja koetta tarvitaan. Haluavatko opiskelijat käsitellä kirjaa siksi, että siitä kysytään kokeessa? Onko kirja itseisarvo ja koe opiskelun laadun tae? Vai toimiiko koe vain äärimmäisenä motivointikeinona? Eikö riitä, että opiskelija kirjoittaa auki sen, mitä kurssin aikana on tehnyt, ajatellut ja ymmärtänyt? Eikö ole parempi ymmärtää syvällisesti edes jotain kuin opiskella vain koetta varten? Toisaalta miksi oppikirja pitäisi heittää pois? Rajoittaako se ymmärryksen syntymistä? Oppikirja on systemaattinen esitys, johon on hyvällä tyyllillä koottu ja valikoitu keskeiset kurssin asiat. Sen käyttö on suomalaisessa koulussa opetuksen kivijalka. Ehkä vain asenne pitäisi muuttaa: kirjaa voidaan käyttää yhtenä lähteenä verkkoaineistojen ohella. ☺

Lähteet

- Collin, J., Korhonen, K., Penttinen, L. & Vakiala, V., 2003.** Tutkiva oppiminen. <http://www.tutkiva.edu.hel.fi/tutkivaoppiminen.html> (14.3.2011)
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2005.** Tutkiva oppiminen. Järkeä, tunteita ja kulttuuria oppimisen sytyttäjinä. 6.–7.painos. Porvoo: WSOY.
- Matikainen, J. 2005.** Verkko-opetuksen piilo-opetus suunnitelma. Teoksessa: Kasvatus 2/2005, sivut 101–112. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

- Okulov, S. 1999.** Tietokoneavusteinen opetus ortodoksien uskonnonopettajan arkeen. Teoksessa: Aikonen, R. (toim.) 1999. Uudet mediat ortodoksiseseen kasvatustyöhön. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N: o 75, sivut 48–53. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Rissanen, M. 2002.** Tutkiva oppiminen verkko-opiskelumuo-tona. <http://www.tut.fi/units/ms/teva/information/tutkivaoppiminen/toindex.html>
(8.3.2011)
- Rusama, J. 2002.** Perusopetuksen katsomusaineet ja tapakasvatus. Oppimistulosten arviointi 5/2002. http://www.oph.fi/download/115544_uskonto_elamankatsomustieto_ja_tapakasvatus.pdf. Opetushallitus.
(8.3.2010)